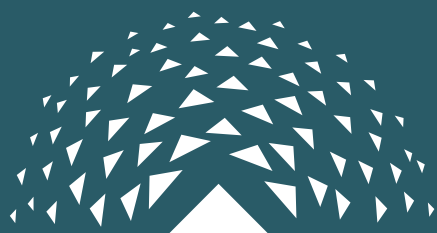

A 2021. november 14-i bulgáriai választások háttere és értékelése

Background and Evaluation of the November 14, 2021
Bulgarian Elections

BARABÁS T. JÁNOS

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Németh Ferenc

Szöveggondozás és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik, és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Barabás T. János, 2021

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2021

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKKElemzesek.KE-202154>

Összefoglaló: A korábbi bolgár miniszterelnök, Bojko Boriszov 2021. tavaszán kénytelen volt lemondani, de az új kormánykoalíció létrehozása mindeddig lehetetlen feladatnak bizonyult, mert a régi pártok nem akartak egymással szövetséget kötni, az újak pedig elzárkóztak a velük való együttműködéstől. A 2021. november 14-én tartott parlamenti és elnökválasztások győztese, a Folytatjuk a Változást nevű új párt pragmatikusan áll hozzá a partnerkereséshez. A várhatóan Kiril Petkov vezetése alatt hamarosan létrejövő kormánynak – a szükséges reformok eddigi elmaradása miatt – az első lépése az égető gondok kezelése lesz: az infláció le-törése, a korrupcióellenes törvénykezés megteremtése, a járványt nehezen kezelő egészségügyi rendszer reformja, valamint az Észak-Macedóniával fennálló politikai feszültség enyhítése. Ezt követik majd a nehezebb ügyek: az uniós újjáépítési támo-gatás elnyerése – ami a szénbányák bezárásával járna együtt – vagy a korrupció megfékezése. Az alakulóban lévő koalíciót számos ellentét feszíti, mégis jó esélye van a kompromisszumokra, és az államfő is mögötte áll. Az ország talpra állása érdekében azonban az EU-tól és a V4-től is nagyobb szolidaritásra lenne szükség.

Kulcsszavak: Bulgária, EU, USA, Oroszország, Törökország, korrupció, kisebbség, kormányzás

Abstract: In the spring of 2021, Former Prime Minister Boyko Borisov, the leader of the GERB party, finally gave up the governing due to domestic and international pressure, but forming a new governing coalition – despite repeated elections – proved impossible because the new parties did not want an alliance with the old ones. In Bulgaria, a country with a reform deficit, the new government may take the first step in tackling the burning problems: breaking inflation, anti-corruption legislation, reforming the health care system that has problems handling the epidemic. However, this should be followed by more difficult issues, such as obtaining EU reconstruction aid – which would lead to the closure of coal mines – or curbing corruption. Bulgaria's debate with Northern Macedonia on ethnic identity is also a delicate matter. The emerging governing coalition is strained by a number of disagreements but the current parties have a good chance of compromise because they are not angry with each other and the head of state is behind them. The country has become a battleground for international hybrid political struggles, which may have exacerbated the protracted economic and political crisis so far. The coming weeks and months will be crucial for recovery, for which the EU and the V4 should show greater solidarity.

Keywords: Bulgaria, EU, USA, Russia, Turkey, corruption, minority, governance

BEVEZETÉS, A VÁLASZTÁSOK ELŐZMÉNYE

November 14-én elnök- és parlamenti választások zajlottak Bulgáriában, de mint térségünk számos országában, a voksolás eredménye azonban ott is több kérdést vet föl a jövővel kapcsolatban. A jó hír az, hogy a sokasodó kihívásokra már körvonalazódik a megfelelő válasz, mert a társadalmi elégedetlenségi mozgalmakból kinőtt, idén szeptemberben alakult új párt, a [Folytatjuk a Változást](#) (*Продължаваме промяната*, PP), amely 26 százalékkal nyerte meg a választásokat, pragmatikusan, bizonyított menedzseri képességek birtokában, korrupciós ügyektől mentes háttérrel fog hozzá a kormányalakítási tárgyalásokhoz.

Ez a lényegi politikai változás több mint egy éve kezdődött, amikor bolgárok százezrei gyűltek össze Szófiában és a nagyvárosokban, hogy az általuk korruptnak tartott jobboldali miniszterelnök, Bojko Boriszov által vezetett kormány lemondását és a gyenge gazdasági-szociális állapotok reformját követeljék. A [8050 dolláros](#) egy főre jutó nemzeti jövedelmével Bulgária a legszegényebb állam az Európai Unióban, az 1990-es években létrejött pártok – a jobboldali Polgárok Bulgária Európai Fejlődéséért (*Граждани за европейско развитие на България*, GERB), a szocialista Koalíció Bulgáriáért (*Коалиция за България*; ma BSZP Bulgáriáért, *БСП за България*, BSZP) és a török kisebbség szervezete, a Mozgalom a Jogokért és a Szabadságért (*Движение за права и свободи*, DPSZ) – sorozatosan elbukták a reformokat, sérült a jogállamiság, és elmaradtak a befektetők. Boriszov, a GERB vezetője és (2009-től) az ország miniszterelnöke végül [a hazai és a nemzetközi nyomásnak engedve](#) tavasszal lemondott, az államfő ideiglenes ügyvivő kormányt nevezett ki, de az új koalíció létrehozása a többszöri választások ([2021. április 4.](#) és [július 11.](#)) ellenére [sem sikerült](#), mert a régi pártok nem akartak egymással szövetségre lépni, az újabbak pedig nem voltak hajlandóak a régiekkel együttműködni.

Az előző kormány elleni tüntetések két protestpártot – Vannak Ilyen Emberek (*Има такъв народ*, ITN), Demokratikus Bulgária (*Демократична България*, DB) – is pályára bocsátottak, azonban azok nem tudtak kormányt alakítani. Így az emberek nem szavaztak nekik további bizalmat, és új vezetőket kerestek, akiket meg is találtak két harvardi üzleti diplomával rendelkező fiatalember, Kiril Petkov és Aszen Vaszilev személyében.

A VÁLASZTÁSOK EREDMÉNYE

A bolgár parlamentben 4 százalék a bejutási küszöb; a 240 fős törvényhozáásban pedig 121 hely szükséges a kormányalakításhoz. A parlamenti erőviszonyok az idei sikertelen választások során az alábbiak szerint alakultak (1. és 2. táblázat):

[1. táblázat](#)

A 2021. április 4-i parlamenti választások eredménye

Párt	Elnyert szavazatok	Parlamenti helyek
GERB	25,80%	75
ITN	17,40%	51
BSZP	14,79%	43
DPSZ	10,36%	30
DB	9,31%	27
ISZMV (Állj fel, Bulgária! Gengszterek kifelé!)	4,65%	14

[2. táblázat](#)

A 2021. július 11-i parlamenti választások eredménye

Párt	Elnyert szavazatok	Parlamenti helyek
ITN	23,78%	65
GERB	23,21%	63
BSZP	13,22%	36
DB	13,22%	34
DPSZ	10,57%	29
ISZMV	4,95%	13

A 3. táblázat értékeiből kitűnik, hogy a legutóbbi választás eredménye alapján egy PP–BSZP–ITN–DB alkotta kormánykoalíció létrejöttének van a legnagyobb esélye.

[3. táblázat](#)

A 2021. november 14-i parlamenti választások eredménye

Párt	Vezető	Elnyert szavazatok	Parlamenti helyek	Ideológia
PP	Kiril Petkov, Aszen Vaszilev	25,67%	67	centrista új párt
GERB	Bojko Boriszov	22,74%	59	jobboldali, az EPP tagja
DPSZ	Musztafa Karadaji	13,00%	34	a török etnikum pártja
BSZP	Kornelia Ninova	10,21%	26	baloldali
ITN	Szlávi Trifonov	9,52%	25	populista protestpárt
DB	Atanász Atanászov	6,37%	16	jobbközép protestpárt
Újjászületés (Възраждане)	Kosztadin Kosztadinov	4,86%	13	radikális jobboldali protestpárt

A PP vezetői barátok, mindketten a negyvenes éveik elején járnak, és az idei ügyvivő kormányokban szolgáltak: Kiril Petkov gazdasági miniszterként, Aszen Vaszelev pedig pénzügyminiszterként. Az eltelt néhány hónapban a tevékenységük hatékonynak bizonyult: beazonosították az előző kormányok kétes intézkedéseit, sok ötlettel álltak elő a gazdaságélénkítés és a járványkezelés terén (pl. az adminisztráció digitalizálása és átláthatóvá tétele, a vállalkozások támogatása ügyében). Az is fontos lehet a sikerükben, hogy a bolgárookra nagyobb hatást gyakorolt a két fiatal magabiztos megjelenése, mint a régi pártok gondterhelt vezetőié. Petkovot és Vaszelevet a nyugati kötődésű bolgár média helyezte az érdeklődés középpontjába, a kampányuk pedig Emmanuel Macron francia elnök üzeneteire emlékeztetett: nem az a fontos, hogy ki baloldali és ki jobboldali, hanem hogy az ország elinduljon a fejlődés útján.

A TÖBBIEK GYENGESÉGE TETTE LEHETŐVÉ AZ ÚJ PÁRT GYŐZELMÉT

A választás előtti [közvélemény-kutatások](#) szerint, hogy a PP a második helyre volt esélyes. Végül 3 százalékpontos előnnyel végzett az élen. Ennek az egyik oka az alacsony részvétel volt: a szavazókorú népességnek mindössze nagyjából 40 százaléka vett részt a voksoláson, a konzervatív vidékiek jelentős mértékben távol maradtak. A másik oknak [a többi párt gyengesége](#) tekinthető. Szembetűnő a jobboldaliak gyenge szereplése, aminek a hátterében az állhat, hogy a kampányuk még mindig a kommunista/posztkommunista elit elleni mozgósításra épült, míg a társadalom nagy része azt már idejemúlt témának tekinti. A fő jobboldali párt, a GERB a választási jelszava – „A káosz ellen!” – inkább a vidéki, alacsonyabban képzett, idősebb választókat igyekezett megszólítani a rendpárti üzenetekkel. A hagyományos baloldali formáció, a választáson biztonságépítő jelszavakkal (bér- és nyugdíjmelés, energiabiztonság) operáló BSZP halvány eredményének oka az ideológiai zűrzavara lehet: hol progresszivist, hol nacionalista üzenetei vannak. Ráadásul egyes képviselői homofób kijelentéseket tettek, emiatt a pártot nem igazán fogadják el a nyugati testvérpártok sem – így elmaradt például [Olaf Scholz](#) német szociáldemokrata vezető (a következő kancellár) támogató nyilatkozata is. Szlávi Trifonov ITN pártja 17 százalékkal a másodiknak futott be az idej első, áprilisi választásokon, de akkor nem tudott koalíciós többséget szervezni a parlamentben, és az ügyvivő kormány tagjaként tehetetlennek, passzívnak bizonyult, nem voltak konkrét politikai elképzelései. Így a homályos összeesküvéseket emlegető Trifonov populist pártjától is sokan pártoltak át a PP-hez.

AZ ÚJ KORMÁNY FELADATAI ÉS ESÉLYEI

A [reformdeficitben szenvedő országban](#) a leendő kormány rövid távon inkább csak az égető gondok kezelésére szorítkozhat: az infláció letörésére, korrupcióellenes törvénykezésre, a járványt nehezen kezelő egészségügyi rendszer reformjára, valamint a Bulgária és az Észak-Macedónia közötti politikai feszültség csillapítására. Első lépésként a lakossági energiaár-kompenzációról való megegyezés várható a leendő kormánykoalíciós partnerek között – ezzel kapcsolatosan jelenleg [biztató tárgyalások](#) folynak. Azt követik viszont a nehezebb ügyek, köztük az EU újjáépítési támogatásának a megszerzése – annak érdekében azonban be kellene zárni a szénbányákat, azt pedig, hogy annak milyen hatása lenne, nem lehet megjósolni.

Az ország sajátossága a Szófia és Szkopje közötti vita, amely a választások során szintén napirendre került. Bulgária blokkolta [Észak-Macedónia](#) EU-csatlakozási tárgyalásainak a megnyitását, és identitáspolitikai kérései vannak a szomszédja felé. Azt kívánja, hogy az ismerje el az alábbiakat:

- a macedón nyelv a bolgárnak az egyik dialektusa;
- az ország történelmi személyiségei bolgárok;
- a bolgár kisebbség jogait, és fejezze be az ellenük irányuló gyűlöletbeszédet.

A vitában a GERB egykori koalíciós partnere, a nacionalista Belső-macedóniai Forradalmi Szervezet (*Българско Национално Движение*, VMRO) által kikényszerített téma a bolgár állampolgárok többsége számára fontossá vált. A konszenzus az lett, hogy rá kell kényszeríteni Észak-Macedóniát néhány történelmi tény elfogadására. Nem tudom, az új kormánynak hogyan sikerülhet megoldani a problémát, hiszen [a Nyugat hivatalos intézményei nem fogékonyak](#) az etnikai identitáskérdésekre, túlhaladottnak tekinti azokat.

Ugyancsak nehéz lesz végigvinni a korrupció elleni harcot. Ez az egyik olyan téma, amellyel a PP megnyerte a választásokat. Petkov nyitott a protestpártok (az elmúlt évek tüntetése során létrejött mozgalmak) és a szocialisták felé, illetve a párbeszédre és a kompromisszumokra, de hangsúlyozta, hogy a pártja nem adja fel az igazságszolgáltatás reformját és a korrupció elleni küzdelmet célzó terveit. Arról is biztosította a szavazóit, hogy a legfőbb ügyész leváltása és a korrupcióellenes hivatal megerősítése kritikus kérdés lesz a lehetséges kormányzati partnerekkel folytatandó tárgyalásokon. Az idei tüntetők nemcsak a miniszterelnök, hanem Ivan Gesev legfőbb ügyész lemondását is követelték. Ez az ügy vált a korrupcióellenes küzdelem kulcsává, pedig szerintem államreformra lenne szükség, nem csak főügyészváltásra – ezt sürgeti például az Európa Tanács Velencei Bizottsága is.

A rendszerszintű korrupciót jelzi Vaszil Bozskov oligarcha ügye, aki az 1980-as évek végén nemzetközi fegyverkereskedő volt, a rendszerváltás után a térség legnagyobb szerencsejáték- és turistaipari vállalkozója lett. [Felvásárolta](#) többek

között Moldova állami lottójátékát – a cég oroszbarát politikusokat és tévécsatornákat szponzorált Moldovában –, és orosz tőkések partnere volt a Balkánon. Számos eljárás indult ellene pénzmosás, csalás és vesztegetés vádjával. A régi pártok (a BSZP, a GERB, a DPSZ) fő támogatójaként a személye megkerülhetetlen volt az elmúlt évtizedek bolgár politikájában. Megszökött az igazságszolgáltatás elől, jelenleg Dubajban tartózkodik, az [USA kormányzata](#) a „legveszélyesebb balkáni bűnözőként” hivatkozik rá.

Gesev főügyészt különösen a politikai osztállyal való kapcsolatai és bűnösök állítólagos védelme miatt bírálják. Idén ősszel botrány tört ki, amikor részletek jelentek meg a 2020-as tüntetőkkel kapcsolatos, a szófiai hatóságok által megnyitott [ügyészégi követési aktákból](#). Bulgáriában a főügyésznek a többi uniós tagállaméhoz képest igen kiterjedt az illetékessége, és hatalma is van, ezt a helyzetet pedig csak kétharmados többséggel változtathatja meg a törvényhozás.

DEZINFORMÁCIÓ ÉS JÁRVÁNY

Bulgáriát a választási viták során előzönlötte a [dezinformáció](#), főleg a világjárvánnyal kapcsolatosan. A patriarchális társadalmakra emlékeztető módon élő vidékiekhez nem jutnak el a komoly hírforrások tudósításai, így őket különösen is befolyásolják az álhírek, amelyek rémhíreket vegyítenek összeesküvés-elméletekkel. [Felmérések](#) szerint a bolgárok az európai átlagnál nagyobb mértékben tartanak egy lehetséges háborútól, természeti katasztrófától, ellenséges összeesküvéstől. Ezzel élnek vissza a gátlástalan véleményformálók, akik gyakran orosz portálokról vesznek át médiaanyagot.

Mialatt a pártok többször is sikertelenül próbálkoztak a kormányalakítással, az országnak a Covid elleni oltási kampánya szintén kudarcot vallott, és a világ egyik legmagasabb arányú halálozásával végződött. A választások témái között is szerepelt: a legtöbb jelölt ellenezte a Covid-igazolványt és általában a járványügyi intézkedéseket. Valójában két párt – a nacionalista Újjászületés és a Trifonov-féle ITN – még járványtagadó is. Támadták az ideiglenes kormány intézkedéseit, de senki sem javasolt alternatívát. Nehéz megmondani, hogy mit hozhat a jövő, de mivel kiderült, hogy a választási kampány során félretájékoztatások is történtek, az új kormány hatékonyabban kommunikálhatja a teendőket, mint az eddigiek során, és felveheti a küzdelmet a dezinformálással szemben.

A KORMÁNYALAKÍTÁS NEHÉZSÉGEI

Vajon a két fiatal politikusnak, Petkovnak és Vaszilevnek milyenek az esélyei arra, hogy rávegyék a többi pártot a kormánykoalícióban való részvételre? [Jelenleg négy párt](#), a PP, az ITN, a BSZP és a DB együttműködésére lenne szükség a kormányalakításhoz. Ám e pártoknak eltérőek a [programjaik](#). A szocialisták atomerőművet szeretnének építeni, a többiek nem; a jobboldaliak nem akarják

bezárni a szénbányákat – márpedig a PP által felkarolt uniós újjáépítési finanszírozásnak az a feltétele; a populista Trifonov többségi szavazási rendszert vezetne be, a másik három párt viszont nem változtatna a választási rendszeren. Nehéz lesz egyezsége jutni, ha mindenki ragaszkodik a saját vörös vonalaihoz. E pártoknak mégis esélyük van a kompromisszumra, mert nem haragszanak egymásra, nem terheli a kapcsolataikat erős vita (az előző koalícióalakítási kísérletek a belső viták miatt buktak meg). Ezért úgy látom, a PP körül hamarosan felállhat az új kormány. Ha viszont mégis sikertelen lenne az egyezkedés, akkor elhúzódó belpolitikai válsaggal számolhatunk, hiszen meg kell várni a régi-új államfő, Rumen Radev beiktatását is.

Mindez természetesen kedvezőtlen helyzet lenne Bulgária számára, mert kicsi annak a valószínűsége, hogy egy újabb előrehozott választás lényegesen stabilabb kormányt eredményezne. A parlamenti pártoknak sem áll érdekükben a kormányalakítás további elodázása, mert a mostani választás egyik tanulsága, hogy a tehetetlenséget a választók komolyan szankcionálják (lásd az ITN visszaszorulását). Ilyen értelemben Magyarország érdeke is a tartós bolgár kormány létrejötte, és az említett koalíciós pártok részéről az eddigi kitűnő kétoldalú kapcsolatok folytatása várható.

Érdemes itt röviden felvázolni az ellenzék várható politikai mozgásterét is. A második legnagyobb párt, a jobboldali GERB a régi típusú kormányzást jelképezi a bolgárok számára, ezért az új kormánykoalíció bizonyára távolságtartó lesz Boriszovékkal szemben. Az EU-ellenes Újjászületésnek nagyjából azonos volt ugyan a támogatottsága mind a három választás során, a 4,8 százalékos eredménye azt jelzi, hogy háttérbe szorult a közéletben, és inkább csak a futballlelátók szurkolói számára érdekes.

RADEV ÁLLAMFŐ SZEREPE

A kormányalakításhoz szükséges [kompromisszum elérésében](#) fontos szerepet játszhat Rumen Radev régi-új államfő, aki fölényesen, [48 százalékkal nyerte meg](#) az elnökválasztás első fordulóját, és majd november 21-én a második fordulóban [újra mandátumot](#) nyert. Radev az állampolgári tiltakozó mozgalmak szimbólumává vált, és valójában ő volt a tiltakozások kiváltója, miután a főügyész célba vette a tanácsadóit, akik a súlyos politikai korrupció elleni javaslatokat tették a törvényhozásnak. A sajtó szerint az akkori kormányzó párthoz, a GERB-hez közel álló főügyész tavaly az orosz titkosszolgálatokkal való kapcsolatok vádjával adott ki [elfogatási parancsot az elnöki tanácsadók ellen](#). Az ügy háttéréhez tartozik, hogy a nemzetbiztonsági tanácsot vezető [államfő megvétőzte az amerikai F-16-os vadászpilóták beszerzését](#) – amit a lapok orosz befolyásnak minősítettek. Ennek ellenére az Egyesült Államok és az Európai Unió közvetve az államfő és az új pártok mellett állt ki a mostani választási kampány során: az uniós nagykövetek a régi pártok korrupciója miatt aggodalmaskodtak, Washington körözési parancsot adott ki néhány azokhoz közeli bolgár oligarcha ellen. Ennek a magyarázata az lehet, hogy

a hosszabb múltra visszatekintő bolgár politikai formációk korrupciós hálózatait veszélyesebbnek tartják a demokráciára és a nyugati érdekekre nézve, mint az említett – ideiglenes – katonai beszerzési kudarcot. Ez egyúttal érdekes jele annak, hogy a nyugati nagyhatalmak valóban egyeztetik a Balkán-politikájukat.

A remények szerint kormánykoalíciót alkotó pártok egyaránt támogatják Radevet. Tehát ő lehet négyük egysége megőrzésének a letéteményese – elsősorban a szocialisták hatására, hiszen ő volt a szocialisták elnökjelöltje.

A TÖRÖK KISEBBSÉGI PÁRT ÚJ SZEREPE

A választások egyik fontos szereplője a török kisebbségi párt – a Mozgalom a Jogokért és a Szabadságért – volt, amelynek a 2017-es 9, illetve az áprilisi és júliusi 10 százalék után sikerült a 2009-es és a 2014-es választási eredményét megközelítenie: a szavazatok 13 százalékát szerezte meg. A törökség Bulgáriában általában nem nagyon látható, háttérbe vonultan élnek. A bolgár média alig beszél a törökkérdésről, részben a kommunista időkből megmaradt azon téveszme alapján, hogy „amiről nem beszélnek, az nincs is”.

A megújulást jelzi, hogy a DPSZ vezetője, Mustafa Karadagi a választások előtt Ankarában járt, és találkozott Recep Tayyip Erdoğan elnökkel. Ez egy stratégiaváltás, a párt agresszívabb stratégiájának a jele lehet. A DPSZ másik lényeges gesztusa, hogy egy vitatott politikus-üzletembert, Deljan Peevszkit ismét felvették a képviselőjelöltek listájára. Peevszkit – az egykori médiamágnást és a bulgáriai korrupció szimbólumát – az Egyesült Államok kormánya a Magnyickij-törvény alapján [idén szankcionálta](#) amiatt, hogy a 2019-es választásokon „a bolgár politikai folyamatot negatívan befolyásolta”. A nagyon jól szervezett párt új stratégiája részben a népcsoport igen nehéz helyzetével magyarázható, ugyanis őket minden oldalról számos kritika és rossz hatás éri. Jelenleg egyik párt sem akar a DPSZ-szel tárgyalóasztalhoz ülni. Ami kár, mert a törökök is demokráciában, békében szeretnének élni a szülőföldjükön.

Utószó

A mikor a turisták a bolgár falvakon utaznak keresztül, gyönyörködve nézik a gondosan művelt kerteket, megtapasztalhatják a lakosok vendégszeretetét, és nagyon sok minden meggyőzi őket arról, hogy Bulgáriának komoly fejlődési potenciálja van. Azonban az ország az utóbbi években a nemzetközi hibrid hatalmi küzdelmek csataterévé vált, és ez gyakran felerősítette az elhúzódó gazdasági, politikai válságot. Az elkövetkező hetek, hónapok kulcsfontosságúak lesznek a talpra állás szempontjából. Az országnak a nehéz gazdasági körülmények hátrahagyásához a stabil belpolitikai helyzet mellett az EU és a V4 részéről is nagyobb szolidaritásra lenne szüksége.